



Helikopter Ebeveynliğin Sosyolojik Arka Planı

The Sociological Background of Helicopter Parenting

ÖZET

Bu çalışma 21. yüzyılda çocuk yetiştirme pratiklerindeki değişimler bağlamında ortaya çıkan “helikopter ebeveynlik” kavramını sosyolojik bir perspektifle ele almayı amaçlamaktadır. Alanyazında sıklıkla psikoloji disiplini içinde değerlendirilen bu kavram, genellikle çocukların özerklik gelişimini engelleyen aşırı korumacı, müdahaleci ve denetleyici ebeveyn tutumlarıyla ilişkilendirilmekte; bireysel olarak açıklanmaktadır. Ancak bu çalışmada helikopter ebeveynlik bireysel bir davranış biçimi olarak değerlendirilmemektedir. Kavram toplumsal yapının, sınıfsal aidiyetlerin, toplumsal cinsiyet normlarının ve neoliberal yönetimselliğin iç içe geçtiği bir sosyolojik olgu olduğu savunulmaktadır. Helikopter ebeveynlik, özellikle orta sınıf ailelerde gözlemlenen ve çocukların eğitim, sosyal gelişim ve duygusal refahlarını optimize etmeye yönelik müdahaleci stratejilerle şekillenmektedir. Bu bağlamda ebeveyn, çocuğunun bireysel performansından sorumlu bir aktöre dönüşmekte; ebeveynlik ise bakım vermenin ötesinde gelecekteki piyasa başarısını teminat altına alma amacını taşıyan rasyonel bir yatırım faaliyeti hâline gelmektedir. Bu durum Foucault’nun biyopolitika ve neoliberal özneleşme kavramlarıyla birlikte değerlendirildiğinde, helikopter ebeveynliğin bireyin piyasa odaklı biçimlendirilmesinde üstlendiği yönetimsel rolü de ortaya koymaktadır. Çalışmada ayrıca, helikopter ebeveynlik pratiklerinin sınıfsal farklılıklarla nasıl şekillendiği ve özellikle orta-üst sınıfa özgü kültürel sermaye biçimleriyle nasıl iç içe geçtiği tartışılmıştır. Annette Lareau’nun “yapılandırılmış çocukluk” modeli temel alınarak, orta sınıf ebeveynlerin çocuklarının yaşamlarını planlı etkinliklerle denetleme ve yönlendirme eğiliminde oldukları; buna karşın işçi sınıfı ailelerde daha serbest ve doğal gelişim odaklı bir yaklaşımın benimsendiği ortaya konmuştur. Son olarak helikopter ebeveynliğin toplumsal cinsiyetle kurduğu ilişki analiz edilmiştir. Özellikle annelikle özdeşleştirilen yoğun ebeveynlik normları, kadınlar üzerinde orantısız bir duygusal ve yapısal baskı üretmektedir. Bu bağlamda çalışma, helikopter ebeveynliğin çok katmanlı yapısını ortaya koyarak, bireysel pratiklerin arkasındaki toplumsal ve kültürel dinamikleri görünür kılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Helikopter ebeveynlik, çocuk yetiştirme pratikleri, neoliberal özne, toplumsal cinsiyet, aile sosyolojisi.

ABSTRACT

This study aims to examine the concept of “helicopter parenting”, which has emerged in the context of shifting child-rearing practices in the 21st century, through a sociological lens. While commonly addressed within psychology as an individual tendency marked by overprotective, interventionist, and controlling behaviors that hinder children’s autonomy, this study argues that helicopter parenting is a broader sociological phenomenon shaped by social structures, class positions, gender norms, and neoliberal governmentality. Especially prevalent among middle-class families, it involves strategic interventions to optimize children’s education, social development, and emotional well-being. In this framework, parenting becomes a rational investment aimed at future market success, transforming parents into managers of their children’s performance. Drawing on Foucault’s concepts of biopolitics and neoliberal subjectivation, the study reveals helicopter parenting’s role in producing market-oriented individuals. It also explores how these practices are shaped by class-based differences and linked to the cultural capital of the upper-middle class. Based on Annette Lareau’s model of “concerted cultivation”, middle-class parents are shown to direct their children’s lives through organized activities, while working-class families adopt a more natural growth approach. Lastly, the study analyzes the gendered dimension of helicopter parenting, highlighting how intensive parenting norms, particularly tied to motherhood, place a disproportionate emotional and structural burden on women. Overall, the study aims to uncover the multilayered nature of helicopter parenting by revealing the social and cultural dynamics behind what appear to be individual behaviors.

Keywords: Helicopter parenting, child-rearing practices, neoliberal subject, gender, sociology of family.

GİRİŞ

21. yüzyılda çocuk yetiştirme pratiklerinin değişmesi ile “helikopter ebeveynlik” olarak nitelendirilen, aşırı korumacı ve müdahaleci bir ebeveynlik tarzı ortaya çıkmıştır. Alanyazında helikopter ebeveynlik ve aşırı koruyucu ebeveynlik kavramlarının birbirinin yerine kullanıldığı görülmektedir (Ryan vd., 2024). Helikopter ebeveynlik kavramı ilk kez Foster Cline ve Jim Fay (1990) tarafından kullanılmış ve daha sonra çeşitli sosyolojik ve psikolojik araştırmalarda tartışılmıştır. Helikopter ebeveynlik, ebeveynlerin çocuklarının yaşamlarının her yönüne aşırı müdahil olması, onların karşılaşabileceği zorlukları önceden ortadan kaldırmaya çalışması ve çocukların bireysel karar alma kapasitelerini sınırlaması şeklinde tanımlanmaktadır (Padilla-Walker ve Nelson, 2012; Segrin vd., 2013). Helikopter ebeveynler, çocuklarının okul başarısı, sosyal ilişkileri ve günlük yaşamları üzerinde yoğun bir şekilde kontrol kurma

Nebile Eroğul¹

How to Cite This Article

Eroğul, N. (2025). “Helikopter Ebeveynliğin Sosyolojik Arka Planı”, *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 11(5): 420-427. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17248865>

Arrival: 08 July 2025

Published: 30 September 2025

International Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

This journal is an open access, peer-reviewed international journal.

¹ Dr., Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara, Türkiye.

eğilimindedir (Segrin ve Flora, 2018). Ebeveynlik bu tutumu, çocukların özerklik geliştirmelerini engellemekte ve psikolojik dayanıklılıklarının zayıflamasına neden olmaktadır (Schiffrin vd., 2014).

Ebeveyn davranışlarının değişmesinin arkasındaki sosyolojik gerçeklik ve toplumsal koşullar incelenmeden helikopter ebeveynlik kavramının bütünsel olarak anlaşılması mümkün görünmemektedir. Nitekim ebeveyn pratiklerinin toplumsal yapıdaki değişmelerle ilişkisi söz konusudur. Neoliberal politikaların bireysel başarıyı yücelten ideolojisi, eğitim sisteminde rekabetin artması, güvenlik söylemlerinin yoğunlaşması ve orta sınıf değerlerinin değişmesi gibi birçok faktör, ebeveynlik normlarını da yeniden şekillendirmiştir (Faircloth, 2013). Özellikle kentli orta sınıf ailelerde gözlemlenen helikopter ebeveynlik tutumu, çocukların başarısını ebeveynlerin statü göstergesi olarak gördüğü anlayışla da uyumludur (Lareau, 2003). Helikopter ebeveynlik, çocuk merkezli aile yapısının, neoliberal sorumluluk ideolojisinin ve cinsiyetlendirilmiş bakım normlarının kesişiminde ortaya çıkan bir kavramdır (Bristow, 2023).

Helikopter ebeveynlikle ilgili alanyazına bakıldığında kavramın, psikoloji alanı kapsamında değerlendirildiği dikkat çekmektedir. Türkiye’de kavramla ilgili psikoloji bilimi kapsamında gerçekleştirilen çalışmalara; helikopter ebeveyn tutumlarının çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerini (Ankaralı ve Savaş, 2021), helikopter ebeveynliğin ergenlerin kimlik gelişim sürecine olan etkisini (Bazkır & Doğan, 2024) ve helikopter ebeveynlik tutumu ile anksiyete ve depresyon düzeyi arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkide öz yeterlik ve duygu düzenleme becerilerinin aracı rolünü (Bannayeva, 2024) inceleyen araştırmalar örnek verilebilir. Kavramın sosyolojik boyutu ile ilgili araştırmalar ise sınırlı sayıdadır. Türkiye ulusal tez merkezi kavram üzerinden tarandığında yapılan lisansüstü tez çalışmalarında da kavramın psikolojik boyutunun çalışıldığı görülmektedir. Bu çalışmalardan farklı olarak sosyoloji bilimi kapsamında kavramı ele alan Okant Yaşın (2018) tez çalışmasında “orta ve orta-üst sosyo-ekonomik düzey helikopter ebeveynlerin çocuklarına yönelik davranış ve tutumlarını, bu ebeveynlerin davranışlarının yetiştirdikleri çocukların yetişkinlik yaşamındaki mutluluk ve yaşamdan memnuniyetleri bağlamındaki sonuçlarını araştırmayı” (Okant Yaşın, 2018, s. vi) amaçlamış olsa da çalışmasının kuramsal çerçevesinde kültürel sermaye ve habitus kavramlarına, anomi ve yabancılaşma kavramlarına yer vererek helikopter ebeveynliğin sosyolojik boyutlarına da yer verdiği görülmektedir. Bu bağlamda helikopter ebeveynliğin sosyolojik boyutlarının yeterince ele alınmadığı düşünülmektedir. Bir tutum olarak helikopter ebeveynlik; tarihsel, sosyolojik ve kültürel dinamiklerde yaşanan değişimlerle birlikte ortaya çıkmış bir olgudur. Bu kavramı bir ebeveynlik pratiği olarak yalnızca psikolojik ve bireysel bir durum olarak ele almak kavramın anlaşılmasını sınırlandırmakta, değişimin arkasındaki sosyolojik unsurları görememe riskini taşımaktadır. Nitekim sosyal medyada helikopter ebeveynlik kavramını ele alan sosyal hizmet uzmanları ve psikologlar kavramı daha çok bireysel bir ebeveynlik pratiği olarak ele almaktadır. Ebeveynlerin yaşadıkları bu bireysel değişimin arkasındaki toplumsal ve kültürel perspektifi de görmek gerekmektedir. Bu çalışmada helikopter ebeveynliğin sosyolojik arka planının incelenmesinin nedeni hem alanyazında bu kavramın yeterli düzeyde çalışılmaması hem de bireysel olanın toplumsal ve kültürel değişmelerle olan bağlantısını görebilmektir.

Helikopter ebeveynliğin sosyolojik boyutlarını ele alan çalışmalar arasında Doepke ve Zilibotti’nin (2021) araştırmasının temel bulguları önemlidir. Helikopter ebeveynliğin artıları; (1) Yoğun ebeveynlikteki artış, artan eşitsizlik ve eğitime getirinin yükseldiği bir dönemle aynı zamana denk gelmiştir. (2) Ebeveynler, ödevlere yardım gibi eğitime yönelik etkinlikleri artırmıştır. (3) Yoğun ebeveynlik tarzları, eşitsizliğin yüksek olduğu ülkelerde özellikle yaygındır; buna karşın eşitsizliğin düşük olduğu ülkelerde izin verici ebeveynlik yaygındır. (4) Yoğun ebeveynlik tarzları, çocukların daha yüksek eğitim başarısıyla ve yukarı doğru toplumsal hareketlilikle ilişkilidir. Eksileri (1) Çocuklarını başarıya zorlayan ebeveynler, bağımsızlık ya da yaratıcılık gibi diğer değerleri aşılama da daha az etkili olabilirler. (2) Yoğun ebeveynliğin çocuklar üzerindeki baskıyı artırdığı ve anksiyete ile depresyonla ilişkilendirilebileceği yönünde endişeler vardır. (3) Yoğun ebeveynlikteki artış, ebeveyn yatırımlarının sosyoekonomik ölçekte eşitsiz olduğu anlamına gelen bir ebeveynlik açığına neden olmuştur. (4) Toplumsal düzeyde, yoğun ebeveynlik ve artan ebeveynlik açığı kalıcı eşitsizliklere ve düşük toplumsal hareketliliğe katkıda bulunabilir.

Bu çalışmanın amacı helikopter ebeveynliğin sosyolojik temellerini incelemektir. Helikopter ebeveynlik biçimi hangi toplumsal koşullar altında ortaya çıkmıştır? Hangi sınıfsal yapılarla ilişkilidir? ve Birey-toplum ilişkisi bağlamında nasıl anlam kazanmaktadır? soruları kapsamında güncel alan yazında konu ile ilgili gerçekleştirilen sosyolojik çalışmalar araştırılmaktadır. Bu çalışmada helikopter ebeveynliğin psikolojik etkilerine odaklanan alanyazının ötesine geçerek, bu ebeveynlik biçiminin sosyolojik boyutlarını görünür kılmak amaçlanmaktadır. Helikopter ebeveynlik; neoliberal öznenin inşasının, sınıfsal farklılaşmaların, toplumsal cinsiyet rejimlerinin ve kültürel ebeveynlik normlarının kesişiminde yer alan çok katmanlı bir olgudur. Bu nedenle ebeveynlik pratiklerinin analizinde bireysel-psikolojik yaklaşımların yanı sıra, sosyolojik, tarihsel ve yapısal faktörlerin de dikkate alınması, kavramın çok boyutlu doğasını anlamak açısından elzemdir. Bu bağlamda sosyoloji disiplini, helikopter ebeveynlik

olgusunun bireysel bir davranıştan çok, günümüz toplumunun ideolojik, ekonomik ve kültürel kodlarının somutlaştığı bir toplumsal pratik olduğunu ortaya koyma potansiyeline sahiptir.

Aşırı Ebeveynlik Normları

“Helikopter ebeveynlik” terimi, son yıllarda özellikle Kuzey Amerika ve Birleşik Krallık’ta ebeveynlik pratiklerine dair kamusal ve mesleki tartışmalarda oldukça görünür hâle gelmiştir (Lee & Macvarish, 2020). Kavramın çocuklarına aşırı derecede müdahale eden, onların yaşamlarının her alanına sürekli olarak dâhil olan ebeveynleri tanımlamak için kullanılması, sosyoloji alanyazınında çağdaş ebeveynlik kültüründe gözlemlenen bir çelişkiyi de ortaya koymaktadır. Yoğun ebeveynlik (intensive parenting) normlarının teşvik edildiği bir kültürel bağlamda, aynı zamanda ebeveynlerin “fazla ilgili” olmaları da problemli bir durum olarak kodlanmakta ve ebeveynler “helikopter ebeveynlik” etiketiyle norm dışı bir davranış ortaya koydukları yönündeki söylemlerle karşı karşıya kalmaktadır.

Bu çelişki ebeveynliğin tarihsel ve söylemsel izlekleriyle birlikte değerlendirildiğinde daha net anlaşılmaktadır. Nitekim “helikopter ebeveyn” ifadesi, 20. yüzyıl boyunca kullanılan “aşırı ebeveynlik” (overparenting) ve “şımartma” (coddling) gibi kavramların güncel bir uzantısıdır. Aşırı ebeveynlik, ebeveynler çocuklarının hayatlarına gelişimsel olarak uygunsuz bir şekilde dâhil olduklarında ortaya çıkmaktadır (Burke vd., 2018). Bu kavramların her biri, ebeveynliğin duygusal olarak çok yakın ve müdahaleci biçimlerini eleştirmektedir. Diğer taraftan ise “kötü anneler” söylemi ile çocuklarına yeterince yakın olmayan, uzak ve ihmalkâr figürler olumsuz bir şekilde anlaşılmaktadır (Lee & Macvarish, 2020). Helikopter ebeveynler, kaplan anneler, şımartıcılar, sera ebeveynleri vb. hangi kavramla ifade edilirse edilsin aşırı ebeveynlik -kaygılı, müdahaleci, aşırı dikkatli ve rekabetçi ebeveynlik- olarak anlaşılmaktadır (Glass & Tabatsky, 2014). Bu ebeveyn tutumlarının arka planında toplumsal beklentiler yer almaktadır. Dolayısıyla ebeveynliğe dair toplumsal beklentiler bir yandan aşırı ilgiye karşı uyarırken diğer yandan da duygusal uzaklığı problematize etmektedir. Bu ikili yapı, ebeveynlerin sürekli bir denetim altında hissetmesine neden olmaktadır. Bu bağlamda ebeveynlik ideolojik olarak kontrol edilen bir kimlik haline gelmektedir.

Sosyolojik açıdan dikkat çeken bir diğer boyut ise “problemli ebeveyn” imgesinin genellikle orta sınıfla özdeşleştirilmesidir. Bu durum ebeveynlik stilleri ve gençler üzerindeki etkilerinin, ailenin yapısı ve sosyo-ekonomik koşulları da dâhil olmak üzere daha geniş bir sosyal bağlamda incelenmesini gerektirmektedir (Shucksmith vd., 1995). Helikopter ebeveynin sıklıkla iyi eğitilmiş, ekonomik olarak ayrıcalıklı ve toplumsal yükselme arzusunu çocukları üzerinden gerçekleştirmeye çalışan bir kimlik olarak temsil edilmesi, sosyo-ekonomik sınıfsal konumun ebeveynliğe dair değerlendirmeleri nasıl şekillendirdiğini gözler önüne sermektedir. Bu yönüyle “helikopter ebeveynlik” kavramı bireysel bir ebeveynlik biçimi olmasının çok ötesinde belirli sınıfsal aidiyetlere ilişkin kültürel kaygılara da işaret etmektedir ve toplumsal bir kimliğe dönüşmektedir.

Helikopter Ebeveynlik ve Ebeveynlik Kültürünün İkili Açmazı

Jennie Bristow’un (2023) ifadesiyle, çağdaş ebeveynlik kültürü bir tür “double bind” (ikili açmaz) üretmektedir. Ebeveynler bir yandan çocuklarını her türlü riskten korumaları ve onların fiziksel, zihinsel ve duygusal gelişimlerini sürekli olarak gözetmeleri gerektiği yönünde kültürel bir baskı altındadır. Bu durum “yoğun ebeveynlik” (intensive parenting) olarak tanımlanır ve ebeveynlerin çocukluklarını “pamuklara sararak” (cotton wool kids) yetiştirmelerine neden olur. Öte yandan bu koruyucu müdahaleler, çocukların özerklik geliştirmesini engellediği için eleştirilmekte, özellikle ergenlik ve genç yetişkinlik döneminde “helikopter ebeveynlik” olarak damgalanmaktadır. Böylece ebeveynler, hem çocuklarına “yeterince ilgi göstermemekle” hem de “fazla müdahaleci olmakla” suçlanmaktadır. Bu çelişkili söylem, ebeveynlerin hiçbir şekilde “doğru” yapamayacağı bir kültürel bağlam yaratmaktadır (Bristow, 2023).

Beck’in (1992) “risk toplumu” kavramıyla uyumlu biçimde, günümüz ebeveynlik pratikleri, çocuğa yönelik her türlü riskin minimize edilmesi gerektiği varsayımına dayanmaktadır. Bu durum çocukların kendi kararlarını vermelerini, fiziksel olarak bağımsız hareket etmelerini ve yaşlarına uygun sorumluluklar üstlenmelerini engellemektedir. Bristow’un (2023) tanımladığı “cotton wool kids” söylemi, çocukluk döneminin aşırı sterilize edilmesi anlamına gelmekte ve hem çocuğun özerkliğini hem de öz-yeterliliğini zayıflatan bir süreci betimlemektedir.

Otorite krizi bağlamında helikopter ebeveynlik yalnızca fazla ilgi ya da kontrol anlamına gelmemekte; aynı zamanda otorite dönüşümünün bir sonucu olarak da değerlendirilmektedir. Nitekim helikopter ebeveynler, “çocuklarının başarısız olmasından korktukları için onların adına olaylara müdahale etmektedir. En uygun yöntem, demokratik şekilde kararların alındığı, çocukların aile kararlarına katkı sağladığı ve ona da birey gibi davranıldığı aile tutumudur. Çocuğun ihmal edildiği ailelerde, çocuklar kendilerini yalnız hissetmektedir. Oysa ebeveynlerin, çocuğa her zaman destek olması gerekmektedir.” (Yaman, 2021, s. 33). Ancak ebeveynler çocuklarla kararları demokratik bir şekilde ortak olarak alırken onlara destek olmanın çok ötesinde tehlikelerden koruma, onun yerine karar verme ve asla risk almalarına izin vermeme tutumları sergilemektedirler. Bu anlamda helikopter ebeveynlik, bir tür “boşluğu doldurma”

pratigine dönüşmektedir. Günümüz risk toplumunda çocuğa yönelik kamusal desteklerin (örneğin okul rehberliği, kamusal bakım sistemleri) zayıfladığı bir düzende ebeveynin bireysel müdahalesi de artmaktadır.

Foucault'nun biyopolitika ve neoliberal yönetimsellik kavramlarıyla (Foucault vd., 2008) açıklanabileceği üzere, ebeveynler çocuklarının bireysel başarısından ve gelecekteki piyasa uyumundan sorumlu özneler olarak konumlandırılmaktadır. Çocuğun başarısı, giderek ebeveynin başarısı ya da yetersizliği olarak değerlendirilmektedir (Gillies, 2008). Bu bağlamda “double bind” yalnızca kültürel çelişkiden ibaret değildir; aynı zamanda yapısal olarak da ebeveynlerin üzerinde giderek genişleyen bir sorumluluk alanı yaratmaktadır.

Ebeveynlere yönelik kültürel baskılar toplumsal cinsiyet bağlamında eşit dağılmaz. Özellikle yoğun ebeveynlik normları, anneliğe içkin bir sorumluluk alanı olarak inşa edilmiştir. Bu nedenle “double bind” durumu kadınlar açısından çok daha ağır yaşanmaktadır (Hays, 1996). Bristow'un da işaret ettiği gibi, anneler hem duygusal yatırım eksikliğiyle hem de aşırı müdahalecilikle suçlanmakta; dolayısıyla her durumda potansiyel bir “başarısız ebeveyn” olarak konumlandırılmaktadırlar.

Helikopter Ebeveynlik ve Toplumsal Cinsiyet Temsili

Helikopter ebeveynlik söylemi çoğu zaman cinsiyetlendirilmiş bir biçimde, özellikle annelik üzerinden kurgulanmaktadır. Ebeveynliğe dair aşırı müdahalecilik, kontrolçülük ya da duygusal bağımlılık gibi nitelikler daha çok kadınlara, özellikle orta sınıf annelere atfedilmekte; böylece “yoğun annelik” (intensive mothering) normları yeniden üretilmektedir (Hays, 1996). Bu norm annenin çocuk yetiştirmede profesyonel, sürekli hazır ve çocuğun tüm duygusal, bilişsel ve sosyal ihtiyaçlarını eksiksiz bir şekilde karşılayan özne olması gerektiğini varsaymaktadır. Böylelikle kadınların kamusal alandaki rolleri sınırlandırılmakta ve ev içi emeğe yönelik yapısal eşitsizlikleri görünmez kılınmaktadır.

Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında, babaların helikopter ebeveyn olarak temsil edilmesi görece daha sınırlı ve farklıdır. Medyada “helikopter baba” figürü daha çok başarıya odaklı, baskıcı ve rekabetçi karakter özellikleriyle ilişkilendirilirken, anneler duygusal bağımlılık ve aşırı koruyuculukla özdeşleştirilmektedir (Lee & Macvarish, 2020). Bu farklılaşma, ebeveynlikte cinsiyet temelli sorumluluk dağılımının toplumsal kodlarını pekiştirmektedir. Bu bakış açısının arka planında kadınların çocukların eğitimi ve bakımında başat sorumlu olarak görülen cinsiyet olması yer almaktadır ve bu durum dikatomik olarak ayrılmış toplumsal cinsiyet rolleri ile ilişkili görünmektedir.

Helikopter ebeveynliğin genç kadın bireylerin psikolojik iyilik hâlleri üzerindeki etkileri, ebeveynin cinsiyetine bağlı olarak farklılık göstermektedir. Bu doğrultuda yapılan yapısal eşitlik modellemesine dayalı ampirik bir çalışmada, baba merkezli helikopter ebeveynliğin, üniversite çağındaki kız öğrencilerin kaygı belirtileriyle olan ilişkisinde öz-yeterlik ve yeterlik algısı olmak üzere iki bilişsel değişkenin aracı rol oynadığı ortaya konmuştur. Buna karşılık, anne merkezli helikopter ebeveynlikte benzer bir aracılık etkisine rastlanmamıştır. Çalışmanın bulguları, baba kaynaklı helikopter ebeveynliğin genç kızların öz-yeterlik ve yeterlik algıları üzerindeki etkisinin, anne kaynaklı tutumlara kıyasla anlamlı düzeyde daha güçlü olduğunu göstermektedir. Bu farklılaşma, ebeveyn tutumlarının yalnızca yoğunluk düzeyine değil aynı zamanda ebeveynin cinsiyetine göre de değişebileceğine işaret etmektedir. Dolayısıyla helikopter ebeveynliğin etkilerini değerlendirirken ebeveynin cinsiyetine duyarlı analizlerin yapılması; önleme ve müdahale programlarının da bu farklılıkları dikkate alacak şekilde yapılandırılması gerekmektedir (Love vd., 2020). Bununla birlikte aile içerisinde toplumsal cinsiyet temelli sınıflandırılmış rol dağılımının olup olmamasının etkisi de dikkate alınmalıdır. Nitekim günümüzde her iki ebeveyninde tam zamanlı bir işte çalıştığı ortasınıf aileler çoğalmıştır. Bu değişim ev içi alanda eşitlikçi rol dağılımlarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla helikopter ebeveynlik pratiklerinin incelendiği araştırmalarda aile içi rol dağılımının nasıl olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

Neoliberal Yönetimsellik ve Ebeveynliğin Bireyselleştirilmesi

Helikopter ebeveynlik bir aile içi davranış biçimi olarak değerlendirildiği alanyazına karşı kavram, neoliberal öznenin üretimiyle ilişkili bir yönetimsellik biçimi olarak da okunabilir. Neoliberalizm bireysel başarıyı, rekabeti ve kendi kendini yönetme sorumluluğunu temel alan bir toplumsal yapı öngörmektedir. Bu bağlamda ebeveynler, çocuklarının “yatırıma değer insan sermayesi” olarak şekillendirilmesinde birincil aktörler hâline gelmektedir (Foucault vd., 2008; Gillies, 2005). Çocuğun eğitim, sosyal beceri ve psikolojik gelişimi üzerindeki tüm yük ve sorumluluk ebeveynlerinin ve çoğu zamanda annenin omzuna yüklenmektedir. Böylelikle toplumsal riskler özelleştirilirken kamusal sorumluluklar bireylere devredilmiş olmaktadır. Bu çerçevede helikopter ebeveynlik, aşırı ilgili bir ebeveynlik biçimi olmasının yanı sıra neoliberalizmin öngördüğü “sorumlu, öngörülü, hesapçı” özne tipinin yeniden üretimindeki bir faktördür. Helikopter ebeveynin çocuğunun her anına müdahalesi, esasen çocuğun piyasa rekabetine hazır ve başarılı bir birey olarak biçimlendirilmesine yöneliktir (Lareau & Cox, 2011).

Pierre Dardot ve Christian Laval'e (2013) göre neoliberalizm kurumsal yapıları, düzenlemeleri veya devletin müdahaleci rollerini ortadan kaldırmaktadır. Ayrıca yeni sosyal ilişkiler, yaşam biçimleri ve öznellik türleri (yani insanların kendilerini anlama, konumlandırma ve yaşama biçimleri) oluşturan bir iktidar biçimidir. Bu üretici yön, neoliberalizmi bireyleri şekillendiren bir özneleşme rejimi olarak kavranmasına olanak tanımaktadır. Wendy Brown'un (2015) *Undoing the Demos* adlı eserinde belirttiği üzere, neoliberalizm bireylerin kendilerini piyasa ilkelerine göre anlamlandırmalarını sağlayan rasyonalite biçimlerini, söylemlerini ve öznelliklerini yeniden üretmektedir. Neoliberal fikir ve pratikleri özellikle yönetim ve insan sermayesi uygulamalarının yayılmasına ve sürdürülmesine olanak sağlamıştır (Watkins, 2024).

Bu çerçevede helikopter ebeveynlik, neoliberal öznellik rejiminin aile içindeki tezahürü olarak değerlendirilebilir. Helikopter ebeveyn yalnızca çocuğunun başarısını garanti altına almak isteyen müdahaleci bir temsil olmayıp aynı zamanda neoliberal yönetimsellik tarafından şekillendirilmiş, insan sermayesini yöneten bir mikro-yönetişim aktörü olarak işlev görmektedir. Ebeveynin çocuk üzerindeki sürekli denetimi duygusal bir bağlamda açıklansa da gelecekteki piyasa başarısını güvence altına almaya dönük rasyonel bir yatırım stratejisi olarak anlam kazanmaktadır. Burada Wendy Brown'un (2015) dikkat çektiği gibi neoliberal özne, özgür ve özerk birey olup kendi performansından ve üretkenliğinden sorumlu bir sermaye yöneticisi olarak biçimlenmektedir.

Dardot ve Laval'ın (2013) belirttiği gibi neoliberal proje, yeni öznellikler üretme gücüne sahip bir iktidar biçimidir. Helikopter ebeveyn de bu üretim sürecinin bir çıktısıdır. Riskten kaçınan, başarıyı sürekli optimize eden ve çocuğun her yönünü stratejik biçimde yöneten bir ebeveynlik modelidir. Ne var ki, bu model çocuğun öznelliğini dönüştürürken ebeveynin de kendilik deneyimini dönüştürmektedir. Artık ebeveyn, çocuğuna bakım vermesi yanında onun gelecekteki piyasa değerini sürekli hesaplayan, yöneten ve performatif biçimde yeniden üreten bir kimlik hâline gelmektedir.

Sınıfsal Konumlanış ve Kültürel Sermaye

Helikopter ebeveynlik pratikleri, sınıfsal olarak nötr değildir; aksine özellikle orta-üst sınıfa ait kültürel sermayenin bir ifadesi olarak değerlendirilmelidir. Lareau'nun (2003) kavramsallaştırdığı “yapılandırılmış çocukluk” modeli, orta sınıf ebeveynlerin çocuklarının zamanını akademik, sanatsal veya sportif etkinliklerle programlayarak onları rekabete hazırlama stratejisine işaret etmektedir. Bu pratikler, ekonomik kaynakların yanı sıra kültürel kodlarla da ilişkilidir. İşçi sınıfı ailelerde çocukların daha serbest zaman geçirmelerine izin verilirken orta sınıf ailelerde çocuğun yaşamı bir proje gibi yönetilmektedir.

Helikopter ebeveynlik, çağdaş ebeveynlik alanyazınında genellikle orta sınıfa özgü bir çocuk yetiştirme stratejisi olarak kavramsallaştırılmaktadır. Annette Lareau'nun (2003) çığır açıcı etnografik çalışması *Unequal Childhoods* bu ilişkinin sosyolojik temellerini açık biçimde ortaya koymaktadır. Lareau, farklı sınıfsal konumlara sahip ailelerin çocuk yetiştirme tarzlarını karşılaştırmalı olarak ele almış ve bu pratikleri “yapılandırılmış yetiştirme” (*concerted cultivation*) ile “doğal gelişimin gerçekleştirilmesi” (*accomplishment of natural growth*) kavram çiftleriyle tanımlamıştır.

Lareau'ya göre orta sınıf aileler, çocuklarının bilişsel, sosyal ve kültürel gelişimini planlı etkinliklerle desteklemekte, onların yaşam pratiklerini sürekli denetim ve yönlendirme altında tutmaktadır. Ebeveynler çocuklarıyla sürekli olarak akıl yürütmeye dayalı konuşmalar yapmakta, onların soru sormalarını teşvik etmekte, karar süreçlerine müdahil olmakta ve kurumsal yapılarda (okullar, sağlık kurumları vb.) çocuklarının haklarını savunmak için aktif rol üstlenmektedir. Bu strateji, çocukların özgüvenini ve kurumsal alanda temsil yeteneklerini geliştirse de aynı zamanda onların kendi başlarına karar alma ve özerklik kazanma süreçlerini sınırlandırmaktadır (Lareau, 2003). Bu özellikler, alanyazında helikopter ebeveynlik olarak tanımlanan aşırı müdahaleci, yüksek denetimli ve yapılandırılmış ebeveynlik biçimiyle doğrudan örtüşmektedir.

Buna karşılık işçi sınıfı ve yoksul aileler, çocuklarının gelişimini daha doğal ve müdahale etmeyen bir şekilde ele almakta; çocukların zamanlarını daha serbest biçimde düzenlemelerine olanak tanımaktadır. Bu evlerde ebeveyn otoritesi daha çok doğrudan talimatlar ve bazen fiziksel disiplin yoluyla tesis edilmekte; çocuklar ise kurumsal yapılarda kendi yollarını bulma konusunda daha fazla özerklik kazanmaktadır. Ancak bu özgürlük, kurumsal desteklerden yeterince faydalanamama ve sınırlı kültürel sermaye nedeniyle, çocukların uzun vadeli toplumsal hareketliliğinde dezavantaj yaratabilmektedir.

Bu kapsamda helikopter ebeveynliğin bireysel bir tutum olarak değerlendirildiği alanyazına karşı kavramın sınıfsal konumla yakından ilişkili yapısal bir pratik olarak kavramsallaştırılması mümkün görünmektedir. Orta sınıf ebeveynler, çocuklarını kültürel sermayeyle donatarak onları piyasa ve eğitim rekabetine hazırlamakta; bu süreçte ebeveynlik, bir tür yatırım stratejisi ve mikro-yönetişim biçimine dönüşmektedir. Bu strateji, neoliberal toplumun “riskten arındırılmış” ve “optimize edilmiş” çocukluk anlayışıyla da uyumludur. Ancak bu müdahaleci pratiklerin

çocukların özerkliğini, psikolojik dayanıklılığını ve bireysel sorumluluk geliştirme kapasitesini zayıflatabileceği yönündeki eleştiriler giderek artmaktadır.

Claire Faircloth'un (2023) güncellenmiş yorumuyla birlikte ele alındığında helikopter ebeveynlik, çağdaş ebeveynlik kültürünün "yoğunlaşması" sürecinin görünür ve sembolik bir örneğini oluşturmaktadır. Yoğun ebeveynlik, çocuğun yaşamındaki en küçük ayrıntıların dâhi ebeveyn müdahalesiyle şekillendirilmesi gerektiğini öne süren, oldukça yoğun emek taşıyan, bilgiye dayalı ve sorumluluk yüklü bir normatif modeldir. Bu model, çocukların doğuştan kırılğan ve sürekli gözetim altında tutulması gereken bireyler olduğu varsayımına dayanmaktadır. Özellikle "bebek belirleyiciliği" inancıyla, bireyin tüm yaşamının bebeklik dönemindeki çevresel etkilerle biçimleneceği düşünülmekte; bu da ebeveynlik görevini yalnızca bakım vermekle sınırlı olmayan, sürekli müdahale eden bir biçime dönüştürmektedir.

Helikopter ebeveynlik bu paradigmanın ileri bir safhasıdır. Ebeveyn, çocuğun fiziksel güvenliği, akademik başarısı, sosyal ilişkileri ve duygusal durumu üzerinde kesintisiz bir kontrol kurmaktadır. Bu durum ebeveynliğin "fazla zaman harcamak" yanında, çocuğun her anını optimize etmeyi hedefleyen stratejik bir performans alanına dönüşmesine neden olmaktadır. Helikopter ebeveynlik çocukla sürekli birlikte olan bir kimlik olarak çocuğun birey olma sürecini şekillendirmeye çalışan bir "yönetişim aktörü" hâline gelmektedir.

Ancak Faircloth'un (2023) da vurguladığı gibi bu ebeveynlik modelinin içselleştirilme düzeyi tüm ebeveynler için eşit değildir. Irk, toplumsal cinsiyet, sınıf ve coğrafi konum gibi yapısal etkenler, ebeveynlik normlarının bireysel davranışlara dönüşme sürecini belirlemektedir. Örneğin orta sınıf ebeveynler arasında daha fazla zamana, kültürel sermayeye ve bilgiye erişimi olanlar, bu normları daha kolay benimseyebilirken; işçi sınıfından gelen ebeveynler çocukların daha bağımsız olduğu pratikleri sürdürmektedir. Bu nedenle helikopter ebeveynlik bireysel bir tercih veya psikolojik bir vaka olmasının ötesinde sınıf temelli bir öznellik biçimi ve neoliberal çağda ebeveynliğin değişen anlamının göstergesidir.

SONUÇ

21. yüzyılın toplumsal, ekonomik, kültürel değişme ve gelişmeleri birlikte ortaya çıkan helikopter ebeveynlik kavramı psikolojik bir tutum olmasının ötesinde belirli sınıfsal konumlar, toplumsal cinsiyet rejimleri ve neoliberal yönetimsellik biçimleriyle iç içe geçmiş sosyolojik bir olgudur. Helikopter ebeveynlik, çocukların yaşamlarına yönelik aşırı müdahale ve denetimi içeren bir ebeveynlik tarzı olarak tanımlanmakta; bireyin özerklik geliştirme sürecini sınırlandırması ve psikolojik dayanıklılığı zayıflatması gibi etkileriyle psikoloji alanyazınında önemli bir yer tutmaktadır. Ancak bu çalışmada kavramla ilgili yapılan sosyoloji temelli çalışmalar incelenerek helikopter ebeveynliğin yalnızca bireysel düzeyde açıklanamayacak kadar çok katmanlı ve toplumsal olarak şekillenen bir pratik olduğu ortaya konulmuştur. Helikopter ebeveynlik, neoliberalizmin öngördüğü piyasa temelli rasyonalite, bireysel sorumluluk ve performans odaklılıkla doğrudan ilişkilidir. Bu bağlamda ebeveyn, çocuğunun yalnızca bakımını üstlenmemekte, aynı zamanda onun piyasa uyumluluğunu optimize etmeye çalışan bir "mikro-yönetişim aktörü" hâline gelmektedir. Ebeveynliğin bireyselleştirilmesi süreci, kamusal desteklerin geri çekilmesiyle eşzamanlı ilerlerken, çocukların başarısı ve refahı ebeveynin bireysel yeterliliğiyle ilişkilendirilmektedir. Ayrıca helikopter ebeveynlik, sınıfsal olarak homojen bir pratik de değildir. Orta sınıfa özgü kültürel sermayeyi yansıtan bir strateji olarak ortaya çıkmakta; çocuk yetiştirme pratiklerinin planlı, yapılandırılmış ve kurumsal müdahaleye açık biçimlerde gerçekleşmesiyle işçi sınıfı ailelerden ayrılmaktadır. Bu ayrım, ebeveynlik tarzlarının hem çocukların gelecekteki konumlarını hem de sınıfsal yeniden üretim süreçlerini nasıl şekillendirdiğine dair önemli ipuçları sunmaktadır. Toplumsal cinsiyet perspektifinden bakıldığında ise helikopter ebeveynliğin özellikle annelik üzerinden normlaştırıldığı ve "yoğun annelik" modelini pekiştirdiği görülmektedir. Annelere yöneltilen duygusal yatırım ve sürekli hazır bulunuş beklentisi, ebeveynliğe dair çelişkili kültürel normlarla birleştiğinde, kadınlar için daha yoğun ve çelişkili bir sorumluluk alanı doğurmaktadır.

Bu çalışmada helikopter ebeveynlik ile ilgili incelenen çalışmalar üzerinden denilebilir ki, kavram toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin yeniden üretildiği, neoliberal sorumluluk rejiminin içselleştirildiği ve sınıfsal farklılıkların görünür kılındığı bir sosyolojik olgu olarak değerlendirilmelidir. Bu bağlamda, ebeveynliğe ilişkin çağdaş söylemlerin yalnızca bireysel tutum ve davranışlara odaklanmakla kalmayıp aynı zamanda daha geniş toplumsal yapıların ve ideolojik yönelimlerin birer yansıması olduğunu kabul etmek gerekmektedir. Sosyolojik analiz, bu tür ebeveynlik biçimlerinin hangi tarihsel, kültürel ve ekonomik koşullar altında biçimlendiğini ve bu biçimlenmenin toplumsal cinsiyet ve sınıfla nasıl kesiştiğini anlamak açısından vazgeçilmezdir.

Sonuç olarak helikopter ebeveynlik günümüz 21. yüzyılının toplumsal gelişme ve değişimleri ile bağlantılı olarak okunmalıdır. Bu ebeveynlik pratiğinin arka planındaki ekonomik, tarihsel, kültürel ve sosyal değişimler bireysel ve psikolojik perspektifin yanında dikkatle ele alınması gereken etkilere sahiptir. Bu bağlamda gelecekte yapılacak araştırmaların helikopter ebeveynliğin sosyolojik arka planını göz önünde bulundurması önerilmektedir. Ayrıca aile

ve ebeveyn danışmanlarına gelen vakalar bakımından da danışmanlık hizmeti veren uzmanların bireysel ve psikolojik faktörlerin yanında sosyolojik unsurları da dikkate alması gerekmektedir. Nitekim bireysel olduğu düşünülen sorunların arkasında sosyolojik ve toplumsal unsurlar yer almaktadır.

KAYNAKÇA

- Ankaralı, F., & Savaş, G. (2021). Okul öncesi çocuklarda öğretmen açısından helikopter ebeveyn tutumlarının şiddet bağlamında değerlendirilmesi. *Sosyoloji Dergisi*, (41-42), 117-143.
- Bannayeva, A. (2024). *Algılanan helikopter ebeveynlik tutumu ile anksiyete düzeyi ve depresif belirtiler arasındaki ilişki: Öz yeterlik ve duygu düzenlemenin aracı rolü*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Bazkır, H. Ö. ve Doğan, A. (2024). Helikopter ebeveynliğin ergenlik döneminde kimlik gelişimi üzerindeki etkileri. *Nesne*, 12(33), 439-455. DOI: 10.7816/nesne-12-31-09
- Beck, U. (1992). Risk society: Towards a new modernity. *Sage google schola*, 2, 53-74.
- Bristow, J. (2023). The double bind of parenting culture: Helicopter parents and cotton wool kids. In *Parenting culture studies* (pp. 267-290). Cham: Springer International Publishing.
- Brown, W. (2015). *Undoing the demos: Neoliberalism's stealth revolution*. Zone Books.
- Burke, T. J., Segrin, C., & Farris, K. L. (2018). Young Adult and Parent Perceptions of Facilitation: Associations with Overparenting, Family Functioning, and Student Adjustment. *Journal of Family Communication*, 18(3), 233–247. <https://doi.org/10.1080/15267431.2018.1467913>
- Dardot, P., & Laval, C. (2013). *The new way of the world: On neoliberal society* (G. Elliott, Trans.). Verso.
- Doepke, M. Z., & Zilibotti, F. (2021). Do rising returns to education justify “helicopter” parenting?. *IZA World of Labor*.
- Faircloth, C. (2013). *Militant lactivism?: attachment parenting and intensive motherhood in the UK and France* (Vol. 24). Berghahn Books.
- Faircloth, C. (2023). Intensive parenting and the expansion of parenting. In *Parenting culture studies* (pp. 33-67). Cham: Springer International Publishing.
- Foucault, M., Davidson, A. I., & Burchell, G. (2008). *The birth of biopolitics: lectures at the Collège de France, 1978-1979*. Springer.
- Foster, C., & Fay, J. (1990). Parenting with love and logic: teaching children responsibility. *Pinion*.
- Glass, G. S., & Tabatsky, D. (2014). *The Overparenting Epidemic: Why Helicopter Parenting Is Bad for Your Kids... and Dangerous for You, Too!*. Simon and Schuster.
- Lareau, A. (2003). *Unequal Childhoods: Class, Race, and Family Life*. University of California Press.
- Lareau, A., & Cox, A. (2011). Social class and the transition to adulthood. *Social class and changing families in an unequal America*, 134.
- Lee, E. J., & Macvarish, J. (2020). The ‘helicopter parent’ and the paradox of intensive parenting in the 21st century. *Lien social et Politique*, 85, 19-42.
- Love, H., Cui, M., Allen, J. W., Fincham, F. D., & May, R. W. (2020). Helicopter parenting and female university students’ anxiety: does parents’ gender matter?. *Families, Relationships and Societies*, 9(3), 417-430.
- Gillies, V. (2005). Raising the ‘Meritocracy’ Parenting and the Individualization of Social Class. *Sociology*, 39(5), 835-853.
- Gillies, V. (2008). Perspectives on parenting responsibility: contextualizing values and practices. *Journal of Law and Society*, 35(1), 95-112.
- Hays, S. (1996). *The cultural contradictions of motherhood*. Yale University Press.
- Okant Yaşın, Ç. (2018). Helikopter ebeveyn sahibi y kuşağının, iş ve yaşam tatmini üzerine sosyolojik bir analiz. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Padilla-Walker, L. M., & Nelson, L. J. (2012). Black hawk down?: Establishing helicopter parenting as a distinct construct from other forms of parental control during emerging adulthood. *Journal of adolescence*, 35(5), 1177-1190.

Ryan, K. M., Zimmer-Gembeck, M. J., Speechley, M., Stuart, J., Soenens, B., Zimmermann, G., & Van Petegem, S. (2024). Identifying Correlates of Demanding and Responsive Features in Helicopter and Overprotective Parenting. *Journal of Child and Family Studies*, 33(9), 2826-2843.

Segrin, C., & Flora, J. (2018). *Family communication*. Routledge.

Segrin, C., Wosidlo, A., Givertz, M., & Montgomery, N. (2013). Parent and child traits associated with overparenting. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 32(6), 569-595.

Schiffrin, H. H., Liss, M., Miles-McLean, H., Geary, K. A., Erchull, M. J., & Tashner, T. (2014). Helping or hovering? The effects of helicopter parenting on college students' well-being. *Journal of Child and Family Studies*, 23(3), 548-557. <https://doi.org/10.1007/s10826-013-9716-3>

Shucksmith, J., Hendry, L. B., & Glendinning, A. (1995). Models of parenting: Implications for adolescent well-being within different types of family contexts. *Journal of adolescence*, 18(3), 253-270.

Watkins, R. (2024). Neoliberal Governance and Human Capital in the Dardenne Brothers' Two Days, One Night. *Theory & Event*, 27(4), 688-712.

Yaman, N. S. (2021). Kişilerarası İletişimin Temeli Aile İçi İletişim Dengeleri: “Covid-19 Sürecinde Lise Giriş Sınavına Hazırlanan Ortaokul Son Sınıf Öğrencilerinin Aileleriyle Yaşadıkları İletişim Örüntüleri ve Çatışmaları Üzerine Bir İnceleme”. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.